

КОМУ ЗАВАЖАЄ КОД НЕВМИРУЩОСТІ НАРОДУ?

Приємно усвідомлювати вагомий внесок письменників Кропивниччини (нарешті наша область позбулась постколоніального рудимента!) в розкодуванні писемних джерел сивої давнини. Як не згадати найкращий поетичний переказ сучасною українською «Повісті минулих літ» нашим земляком Віктором Близнецем?! А ще – активну популяризацію серед студентства й учительства доктором філології, професором Григорієм Ключеком «Велесової книги». І, звісно, самотній переклад цього твору істориком-краєзнавцем Сергієм Піддубним. Дослідникові з Голованівська вдалося побачити глибину закладених підтекстів, які створюють силове поле захисту державної незалежності Руськолані зі столицею Голунь, він розтлумачує місця, які були каменем спотикання, встановлює ім'я автора «Велесової книги», який поетизує заповіді пращурів як «святощі наші».

Пів століття минуло від сенсаційного повідомлення про знахідку, а контрверсійні словесні баталії не вщухають. Тож передусім – короткий екскурс. 2019 виповнилось 100 років відтоді, як у селі Великий Бурлук, що на Харківщині, у зруйнованій бібліотеці поміщицького маєтку Донець-Захаржевського, який не оминула так звана громадянська війна (бо й нинішнє понад семилітнє протистояння на Сході України північна сусідка прагне назвати громадянською війною), офіцер білогвардійського полку Алі (Федір Артурович) Ізенбек знайшов дерев'яні дощечки, помережані тайнописом. Пристрасть до археології змусила майбутнього емігранта вивезти дивовижний скарб до Бельгії та невдовзі ознайомити з ним Юрія Миролубова. Зросійщений українець, хімік і любитель старовини настільки зацікавився загадковою знахідкою, що у вільний час переписував і намагався розшифрувати текст. Робота над кожною дощечкою розміром 38 на 22 сантиметри тривала майже місяць. На темній (чи потемнілій від часу?) деревині літери були видряпані не на лініях, а ніби підвішені під ними. Г. Ключек (Світ "Велесової книги". Навчальний посібник. Кіровоград: Степова Еллада, 2001) припускає, що після нанесення літери притрушувались якоюсь темною сумішшю. Цікавою видається версія С. Піддубного (ВЕЛЕСОВА КНИГА для юнацтва. К.: ФОП Опанасенко С. В., 2017), який вважає, що різьблення тексту на дощечках подібне до технології виготовлення великодньої писанки-шкрябанки: спочатку поверхню було покрито фарбою (або воском), потім гострим інструментом було нанесено літери, а на завершення роботу покрито лаком. Особливість «Велесової книги» – відсутність пробілів між словами, знаків переносу, нумерації дощечок. Отже, це була довга вервечка літер, де голосні часто-густо пропущені, оскільки автор вважав їх легко вгадуваними, де вертикальна лінія, тотожна літері «і», означала кінець речення. Добровільна каторга – так без перебільшення можна назвати заняття Миролубова. З фотознімків лише шістнадцята дощечка мала відповідну якість, тому саме вона стала «топ-моделлю» артефакту. 1941 року, по смерті Ізенбека, Ю. Миролубов успадкував його малярське ательє разом із дощечками, однак скарб невдовзі безслідно зник. Очевидно, не без участі

німецької шпигунської агентури, яка під час Другої світової вела війну не тільки на вогняних фронтах, але й у полюванні за культурними цінностями.

Пам'ятка давньоруської культури могла бути втрачена назавжди, якби не низка випадковостей, за якими простежується доленосна закономірність: по-перше, що А. Ізенбек і Ю. Миролюбов захоплювалися археологією; по-друге, що хімік устиг скопіювати частину текстів і надіслав їх до музею Російського мистецтва в Сан-Франциско, де 1957 року в «Жар-птице» вперше було оприлюднено тексти, малюнки й фотографію; по-третє, знайшлися подвижники, які підхопили сенсаційне повідомлення про знайдений автентичний твір IX століття, який має історико-культурне значення, оскільки свідчить про світогляд, вірування, історію «руськоланів», яка сягає щонайменше двох тисячоліть до періоду її відтворення на дощечках. Окрім того, «Велесова книга» дає підстави стверджувати існування сформованої писемності в Київській Русі до приходу Кирила і Мефодія.

Однак історична «еліта» сприйняла новину не просто прохолодно – вона назвала «Велесову книгу» «фальшивкою» і «підробкою», вбачаючи в діях Миролюбова алхімію. Воно й не дивно: історична наука завжди була на службі в правлячих кіл, тож її інертність мислення нескладно пояснити проімперськими інтересами, які РФ успадкувала від «тюрми народів», узурпувавши пиху «першородності» у слов'янському світі. Після сотень пожеж «громадянської» війни, якими більшовицька кліка здійснила зачистки в книгозбірнях і архівах України (продовжуючи традицію, запроваджену Петром I), з'ява «Велесової книги» в інформаційному просторі країни, «де так вільно дихає людина» в густій мережі ГУЛАГів, стала для Московії кісткою в горлі. І причини ворожої негації зрозумілі: оскільки Ізенбека чи Миролюбова дивно було б звинувачувати в українському націоналізмі, хоча, за бажання, можна знайти непокірну козацьку кров по материній лінії Юрія Миролюбова. Та все ж значно легше просто назвати «вигадкою» копію, у якій не згадується «старший» брат і яка, на думку професора Б. Яценка, до того переписувалася щонайменше двічі... Та й звідки могла бути Московія в тексті київського волхва IX ст., коли на північних болотах ще не осіла Золота Орда?

Автором «Велесової книги», на переконання С. Піддубного (його твір «Ілар Хоругин. Влескнига» перевидавався тричі, 2011 року приніс за науковий переклад та ритмічний переказ історикові-краєзнавцю лаври обласної літературної премії імені Євгена Маланюка), був Ілар Хоругин, який закликав до єдності й відданості в захисті рідної землі... Проти кого? – запитає сучасник. Проти греків, які зазіхали не тільки на нашу правічну землю, але передусім на історію, мову, віру – визначальні державотворчі чинники. Тому зміст «Велесової книги» – патріотизм, усвідомлений у межовій ситуації боротьби за життя роду й народу, – залишається актуальним і нині: «Мусимо дбати про вічне, яко земне проти нього ніщо» (д. 7Є), «Хіба нам боятися смерті, коли ми нащадки славних?» (д. 7Є), «Маємо спати на сирій землі і їсти траву зелену, доки не буде Русь вільна і сильна» (д.8), «Життя наше на полі бою прекрасне» (д.8), «Ліпше мертвими бути, як живим рабом на чужих працювати» (д.8/3), «Де пролита кров наша, там є земля наша» (д.17В), «Як і

Отці наші, очистимось мольбою в Мові» (д. 26), «У боротьбі ми пізнавали силу свою» (д.34), «Дім свій ніхто на чужині не будує» (д.36А), «Мусимо діяти, а не казати, що не можемо» (д.38А).

Насправді науковцями зроблено чимало, але недостатньо для того, аби розставити всі крапки над «і». Після першої публікації Миколи Скрипника про зміст знахідки в таборі істориків пролягла тріщина: на замовлення Академії наук СРСР палеонтологи Лідія Жуковська, а згодом Олег Творогов дали відповідь, яку хотіла почути тодішня влада: що дощечки Ізенбека-Миролюбова – це підробка. Однак не бракує фахівців, які з ентузіазмом підтримують автентичність текстів: варто згадати фундаментальну працю видатного українського вченого-санскритолога і філософа Володимира Шаяна «Віра предків наших» (1987), авторитетного знавця «Велесової книги» Бориса Яценка, який вважає, що історико-релігійні тексти створювалися протягом V-IX століть різними авторами, підтримку письменника й історика Валерія Шевчука, «Волховник» – переклад Галиною Лозко прадавнього тексту, переклад сербохорватського доктора філології Радивоя Пешича...

Сергій Піддубний продовжує працювати над тлумаченням «Велесової книги» впродовж тринадцяти років. Він знаходить топоніми, які засвідчують живучість родової і народної пам'яті, долучає до тлумачень археологічні й етнографічні артефакти, цитує перегуки-запозичення в інших етносах, зауважує відлуння давніх вірувань у літературних творах класиків тощо. Та й не дивно: Біблію досліджують майже дві тисячі років у всьому світі, та чи можемо стверджувати про вичерпність її пізнання? Тож дослідник «лупає цю скалу», вишукує джерела, аналізує Геродота і Книгу книг... Він одержимий ідеєю повернути нам свою історію, тому гарує на царині, якою мав би опікуватися цілий науковий відділ українознавства.

Прочитання «Велесової книги» Сергієм Піддубним – це захоплююча історико-етимологічна мандрівка до витоків слова, віри, духа, це якісь кванти самоусвідомлення, що ламають нав'язані упродовж віків стереотипи. І якщо Ви, шановний читачу, ще не знайомі з «Велесовою книгою для юнацтва», запрошую до її художнього світу, де Боги – то не царі, а дідо, батько й водночас вожді роду, де Чумацький Шлях – то Ирій (Рай), куди відлітають душі пращурів, де понад усе шанують жінку-матір, називаючи її Славою і зображуючи з піднятими руками, що викликає асоціацію із гербом України, фонічно відлунює в ратних закликах захисників рідної землі і сповнює гордістю за невмирущість слов'янського роду, закодованого в рідних рунах...